

KASTEEL AMERONGEN

BULLETIN

April 1988

Uitgave

Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

Onderhoud van
groenvoorzieningen en
renovatie kasteeltuin
Amerongen uitgevoerd
door

Tuin- en plantsoenaanleg

Van Ginkel

Castor 64, Postbus 11, 3900 AA Veenendaal, tel. 08385-19039

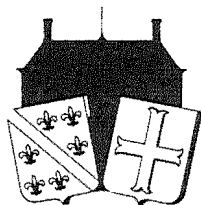
HERBERG
DEN ROODEN LEEUW

IN DEN KROMME HOECK

DROSTESTRAAT 35
3958 BK AMERONGEN
TELEFOON 03434 - 54055

KEUKEN OPEN:
VOOR UW LUNCH
DAGELIJKS VAN 12.00 TOT 14.00 UUR
EN VOOR UW DINER
DAGELIJKS VAN 17.00 TOT 21.00 UUR
WOENSDAG GESLOTEN

BULLETIN

UITGAVE

STICHTING VRIENDENKRING KASTEEL AMERONGEN

Kasteel Amerongen, Drostestraat 20, 3958 BK Amerongen
tel.: 03434 - 54212

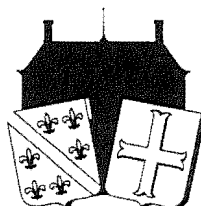
Redactie adres: Drostestraat 22, 3958 BK Amerongen
Drs. Bonica Zijlstra
tel.: 03434 - 56353

Eindredactie: H.F. Rotgans - van Blerkom
Bergweg 5, 3958 AA Amerongen
tel.: 03434 - 52319

NO. 10 TENTOONSTELLINGSUITGAVE 1988.

INHOUD:

Doelstelling en Donateurs	blz.	2
In Memoriam		3
"Sulcken hecht werck het is"		4
Opening van de tentoonstelling		20
Architecten wisselen de wacht		21
De onderste steen boven....		22
De Engelen		24
Rozen & Kastelen		25
Huisconcerten		26
De Wereld van Willem en Mary		27
De Tuinkabouters		28
Agenda		28

De Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen is opgericht in 1983 en heeft ten doel behulpzaam te zijn bij de exploitatie en restauratie van Kasteel Amerongen en de daarin aanwezige inventaris door het verzamelen van fondsen uit donaties, schenkingen, de opbrengsten van acties, concerten en andere evenementen en door het coördineren en motiveren van vrijwillige helpers.

De Stichting is door de fiscus gerangschikt als instelling in de zin van art. 24 I der Successiewet 1956.

Kasteel Amerongen is één van de weinige opengestelde kastelen in Nederland, waarvan de inventaris, na het vertrek van de laatste particuliere eigenaren, volledig in tact is gebleven. Vrijwel nergens anders treft men een ambiance aan, welke zo de aristocratische sfeer van vroegere tijden weerspiegelt als op Kasteel Amerongen.

De oudste meubels dateren van vóór de brand van 1673 en zijn later door de verschillende bewoners aangevuld tot de collectie die nu aanwezig is, waarin begrepen de fraaie historische toetsinstrumenten.

Deze collectie is nooit versnipperd omdat zij lange tijd volgens het Engelse erfrecht (naar de nationaliteit van de meeste bewoners) op de oudste zoon vererfde.

Die eeuwenlange aanwezigheid van de meubels in hetzelfde huis en vaak op dezelfde plaats is een unicum in Nederland en maakt het voor de stichting-eigenaresse de moeite waard om die lijn voort te zetten en het vele achterstallige onderhoud door restauratie op te heffen.

Alleen van de subsidies en entreegelden is het niet mogelijk de exploitatie en restauratie te bekostigen.

Het is daarom verheugend dat zich telkens donateurs aanmelden en dat er ook schenkingen worden gedaan.

Indien U dat nog niet bent: meldt U als donateur!

DONATEURS genieten, op vertoon van hun donateurskaart, gedurende de openingstijden, vrije toegang tot het Huis en de tuinen, terwijl zij reductie ontvangen op alle evenementen zoals concerten, lezingen en bij bijzondere activiteiten. Voor een bedrag van min. f25,- per jaar bent U al donateur.

Het is ook mogelijk om donateur-voor-het-leven te worden; U betaalt dan een bepaald bedrag ineens. De donateurskaart is persoonlijk. Meer informatie kunt U inwinnen bij de administratrice van Kasteel Amerongen, mw.A. Eyffius-Muller, tel. 03434 - 54212, tussen 10.00 u - 15.00 u, op werkdagen.

Het gironummer van de Stichting Vriendenkring is 6163.

Tot de bijgebouwen van Kasteel Amerongen behoren o.a. de Paardestal, 't Koetshuis en de Oranjerie. Hierin zijn ondergebracht:

Theeschenkerij "de Paardestal"

voor informatie tel. 03434 - 54735 of 53701.

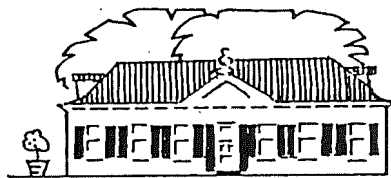
en

Ouwehand's Party Verzorging " 't Koetshuis"

voor informatie tel. 08376 - 9110

of tel. 03434 - 54467.

en

de Winkel in het rechter deel van de Oranjerie

IN MEMORIAM

Op 21 december j.l. overleed plotseling Sjoerd Wouda, de motor van Amerongen sedert 1977. Hij zou deze benaming zelf stellig overdreven hebben gevonden, bescheiden als hij was. Toch was het Sjoerd Wouda die vele activiteiten voor en op Kasteel Amerongen inspireerde en wat meer zegt, ook realiseerde. Sedert zijn komst vlak nadat het kasteel was aangekocht van de erfgenamen, begon Wouda zijn onbezoldigde werkzaamheden als coördinator en was sedertdien een groot deel van de week op Amerongen of elders op pad voor het kasteel. Het leek alsof hij zich identificeerde met de toekomst van het kasteel, een toekomst die hij vanzelfsprekend gebaseerd zag op het verleden van het huis. Dit verleden boeide hem bijzonder.

Wouda was niet alleen bezig richtlijnen uit te zetten en plannen te maken die anderen moesten uitvoeren, hij zag er niet tegen op in het kader van 'het alles samen doen' om ook de meest kleine bezigheden zelf te verrichten om de dagelijkse gang van zaken op het kasteel voortgang te doen vinden.

Hij was voorzitter van de tuincommissie die in maart 1980 voor het eerst bijeenkwam. Onder zijn bezielende leiding en financiële toverkunsten wist hij allerlei instanties te mobiliseren, met als resultaat dat binnen enkele jaren de romantische wildernis om het kasteel herschapen was in een ordentelijke tuin. Hij verzamelde een groep tuinkabouters die op enthousiaste wijze deze tuin in stand hield.

In 1982 gaf hij zijn functie als coördinator over aan de heer J.A. Borsboom en nam zitting in het Dagelijks Bestuur van de Stichting Kasteel Amerongen doch bleef zeer actief betrokken bij de uitvoering van de bestuursplannen.

In januari 1984 leidde hij de eerste vergadering van de bouwcommissie, die was ingesteld om de restauratie van het kasteel voor te bereiden. Langzamerhand wist hij iedereen te overtuigen van de noodzaak het kasteel te herstellen, wilde het opnieuw 300 jaar kunnen doorstaan.

In december 1986 werd hij voorzitter van de Stichting Restauratiefonds Kasteel Amerongen, die de financiële fundamenten moest leggen voor de restauratie. Zijn sprankelende ideeën en goede relaties in de wereld van de (bouw)kunst leidde daarbij tot interessante mogelijkheden voor fundraising.

Het is voor allen een grote teleurstelling dat Sjoerd Wouda aan het begin van de realisatie van 'zijn' restauratie er niet meer is. Iedereen die het kasteel een goed hart toedraagt zal Sjoerd Wouda dankbaar blijven voor zijn nooit aflatende ijver en de sympathieke wijze waarop hij ons motiveerde om de toekomst van het kasteel zeker te stellen.

A.W. Vliegenthart

"Sulcken hecht werck het is" : tentoonstelling
op Kasteel Amerongen van 17 april tot 1 november 1988

In 1988 is het driehonderd jaar geleden dat stadhouder Willem III van Oranje met zijn leger voet aan wal zette in Engeland, en zo de "Glorious Revolution" begon. Daarom is dit jaar bestempeld als het "William and Mary" jaar: een actief jaar voor vele musea.

In dit kader zijn er namelijk een groot aantal evenementen door het hele land georganiseerd, met als cultureel middelpunt van de herdenking de tentoonstelling "De wereld van Willem III en Mary" in de Nieuwe Kerk te Amsterdam.

Vooral de wooncultuur van Willem en Mary en hun hofkring staat in de belangstelling. De hoofdrolspelers van toen zijn er niet meer, maar een breed publiek krijgt de kans hun sporen te volgen. In Nederland en Engeland is in vele huizen, kastelen en buitenplaatsen de architectuur, inrichting en tuinaanleg uit die periode te bewonderen. Er is een onderlinge samenhang tussen die huizen (en tevens met leven en cultuur van hun bewoners) te ontdekken.

In Slot Zeist zal van 24 juni tot 28 augustus 1988 de tentoonstelling "Bouwen en wonen in het Gevolg van de Koning-Stadhouder" aandacht aan deze wooncultuur besteden. Ook de AVRO, in "Ontdek je plekje", zal verschillende kastelen onder de aandacht brengen. Kasteel Amerongen zal (onder voorbehoud) op maandag 30 mei om 18.40 uur op de televisie komen, waarbij ook het interieur te zien zal zijn. Tegelijkertijd wordt er in 1988 ook extra aandacht aan de musea besteed onder de titel "Nederland Museumland". Ook in dit kader zijn er tentoonstellingen georganiseerd die een bepaald aspect van Nederland en zijn bewoners belichten. Zo heeft Kasteel Amerongen gekozen voor het thema "Nederlanders onder dak".

Wegens bovenstaande activiteiten, waar Kasteel Amerongen graag aan mee doet, is de seizoen-tentoonstelling in 1988 gewijd aan de bouw van het huis in de jaren 1673-1684.

Stand van onderzoek

De bouwgeschiedenis van het kasteel is voor een groot deel bekend uit de publicatie van mevrouw A.W.J. Mulder, "Het Kasteel Amerongen en zijn bewoners". Toch zijn er na archiefonderzoek meer gegevens naar voren gekomen: brieven uit het huisarchief aan de bouwheer Godard Adriaan van Reede, geschreven door zijn vrouw Margaretha Turnor, de rentmeester Doorslagh, de verschillende secretarissen en Mattias Smidt hebben meer details aan het licht gebracht. Hetzelfde geldt voor de correspondentie tussen Van Reede en Johan Maurits van Nassau-Siegen, juist in de jaren dat Van Reede in het land was en er dus geen brieven van zijn vrouw aan hem geschreven zijn.

Daarnaast heeft het onderzoek van Drs. H.M.J. Tromp en Drs. K. Ottenheim naar de bouw-geschiedenis van Soestdijk, ook nieuw licht op de bouw van Amerongen geworpen.

Amerongen vóór 1572, gewasse teoring, breedsteerd

Het oude kasteel

Het "oude kasteel" (Amerongen) vóór 1572, teoring in 1566. Dit is oorspronkelijk een eenvoudig gebouw werd in de loop der eeuwen enige malen verwoest, herbouwd en uitgebreid. Het werd bezet door van vele belangrijke families, tot het in 1557 in het bezit kwam van de familie Van Reede. Deze Reede hadden ook het van en ander verbouwd, zodat het sindsdien een kasteel met reeks 1582 liberale tot midden niet tussen een versterkt huis en een grote 17de-eeuwse woning.

Godard Adriaan van Reede (1527-1597) was getrouwd met Margaretha Turpin (1512-1570). Hij was een belangrijk man, niet alleen in de provincie Utrecht, maar ook waar het de nog jonge republiek betreft. Als ambassadeur werd hij gezonden naar Denemarken, Zweden, Polen en Spanje gezonden, terwijl hij Nederland jarenlang vertegenwoordigde aan het hof van Frederik Willem van Brandenburg, de Grote Keurvorst. Samen met zijn vrouw vergrootte hij voortdurend zijn landbouw en liet het huis verbouwen en verbouwen. De riddershofstad Amerongen werd zo in het hele Land beroemd.

1672-1673

Het jaar 1672 staat in de Nederlandse geschiedenis bekend als het Rampjaar. Toekijk de Veertiende, koning van Frankrijk, trok met een enorm leger ons land binnen, terwijl in tegelijkertijd oorlog uitbrak met Engeland, Münster en Keulen. De 22-jarige Prins Willem van Oranje werd uitgeroepen tot Stadhouder en kreeg het opperbevel over leger en vloot. De vijandelijke legers trokken noordwaarts, plunderend en brandend door het land, vooral Gelderland en Utrecht moesten het ontgelden.

De Heer van Amerongen, Godard Adriaan van Reede, bevond zich in 1672 in Gorkum, op ambassade bij de Keurvorst van Brandenburg. Zijn vrouw Margaretha was in juni bij de redding van de Franse naar Amsterdam vertrokken. Toekijk de Veertiende gaf bevel, dat allen, die in Utrecht bezittingen hadden, bezig moesten komen naar hun huis of kasteel.

Van Reede waagde:

1. Nadat hij persoonlijk van woonde Heer Mogenda Soepin (Soepin) bevestigd was gezonden in geschenken aan den Heer Schurfurac van Brandenburg.

" 't gene Ick dan billicklyck met beleefde brieven...hebbe geexcuseert, geweyjgert [om naar Amerongen terug te komen] ende geseijt, dat ick de Trouw aan naer Hoog Mogenden en mijn Vaderlant gesworen Eer en Eedtshalven niet en ver-mochte af te gaan...."

Aangezien Van Reede ook geen brandschatting wilde betalen werd zijn kasteel in februari 1673 in brand gestoken en verwoest,

" uijtgesondert eenige Muren, die voor 't merendeel door den heten brant (alsoo sij 't Huijs eerst vol branthout hadden gedragen) waren geborsten en om ver gevallen....
...ende ... uijtgesondert in'tZuydwesten, alwaer een van de twee Toorens heeft gestaen, die tot op de helft afgenomen, de Fondamenten konnen blijven geconserveert".

De Herbouw

Godard Adriaan van Reede had in de zomer van 1674 aan Hendrik Geurtsz.Schut, "meester Timmerman", Cornelis (van) Rietvelt, "meestermetselaer" en Jan Fick "ordinaer werckbaes" gevraagd, van hun woonplaats Amsterdam af te reizen om in Amerongen de ruïne te bekijken. Van Reede wilde advies over een eventuele wederopbouw van het oude huis. De drie vonden echter de gevolgen van de brand dermate vreselijk

" dat onses oordeels diergelijcke soo alst voor desen heeft gestaen, voor geen Hondert dusent gulden soude konnen gemaect werden."

In 1674 werd danook begonnen met de bouw van een nieuw huis, waarbij echter wel grote delen van de fundamenteen van het oude kasteel werden gebruikt. Schut en Rietvelt hadden de leiding van de bouw. Godard Adriaan van Reede verbleef echter het grootste deel van de bouwtijd in Duitsland (voornamelijk in Berlijn, aan het hof van de keurvorst). Voor ons wel prettig, want daar-door zijn er talrijke bijzonderheden over de bouw in brieven en verslagen aan hem bewaard gebleven. Vooral zijn vrouw Margaretha schreef hem trouw: in to-taal zijn er 490 brieven van haar hand bewaard gebleven (geschreven tussen 1667 en 1691). Zij had feitelijk de algehele leiding over de bouw, en dat deed ze consciëntieus. Zo schrijft ze aan haar man op 5 september 1676 :

" Gistere morge vroeck ben ick weer hier gekoome, dat hooch tijt was. Heb alles wel gevonde, doch het werck so verde niet geavanceert als wel gemeent hadt ... Ick sal se nu wat kort op de hacke sitte, hetwelcke noodich sal sijn, want de dage korte seer en wij hebben vuye weer te verwachte."

Ook Schut en Rietveld zonden verslagen naar Van Reede, soms met tekeningen. Dat Van Reede niet altijd begreep waar het om ging, komt in een brief van hem aan Margaretha naar voren. Schut en Rietvelt hebben hem namelijk informatie gestuurd over hardstenen trappen, dekstenen, vloerstenen etc.,

" sulx [schrijft Van Reede in oktober 1676] dat wij sijn [Rietvelt] schrijvens, noch de teyckeninge van Schut connen vatten...
...maar eischt Schut bij sijne teyckeninge steenen
niet anders als off men de steen uijt de berge snee gelijk de caas."

Van Reede verzucht dan ook:

" Als Schut ende Rietvelt hare tekeningen maken, soo behoorde U.L.[ieve] hare myninge [mening] in geschrift daarop te setten, want ick noch niemant van ons hier conne haer [van Schut en Rietvelt] duyts verstaan, dewijl sij het niet wel spreken, ende noch qualicker schrijven."

de steenbakker

de metselaar

de timmerman

Hij wil over het algemeen meer duidelijkheid; Margaretha moest
" oock eens te weeke voortaan schrijven wat tot Amerongen
omtrent de Timmeragie occureert, ende in specie van
tijt tot tijt, wat metselaars, Timmerluyden ende anders
volk daar noch in 't werck sijn, ende sorge dragen, dat
dïe der niet nodich sijn gecasseert [ontslagen] worden."

De (zeer lange) brief doet vermoeden, dat Van Reede (toentertijd in Bremen) enigszins onrustig en met argusogen de bouw trachtte te volgen. Er wordt over en weer ook veel geschreven over de kosten van de bouwmaterialen: deze moesten altijd zo goedkoop mogelijk ingekocht worden.

Daarom zullen Godard en Margaretha zeer tevreden zijn geweest met de bouwmaterialen die zij ten geschenke kregen:

"... hebbende den Heere Churfurst van Brandenburgh
uyt een onverdiende genade ende compassie van 't
ongelijk [ongeluk] ons aengedaen, ons geschonken de
Nombre van 800 sware bomen Timmerhout, 500 Eijcken
als greinen [grenen], uyt sijn Bosschen omtrent Berlijn..."

Ook van de vorst van Anhalt kregen de Van Reedes hout ten geschenke, evenals glas voor de ramen.

Het marmer voor de schoorsteenmantels in de grote zaal werd op kosten van (alweer) de keurvorst van Brandenburg vervoerd. Dat waren in totaal 17 houten kisten met onderdelen; de schoorsteenmantels waren in Dresden gemaakt. Ten slotte werden alle kosten ook gedrukt door de schadevergoeding (f 40.000.-) die de bouwheer kreeg van de Staten-Generaal in de vorm van obligatieën. Toch verzucht Margaretha dat het allemaal "Een ongelooflijk gelt" kost.

Mathias Smidt

Uit de correspondentie van Godard Adriaan van Reede blijkt, dat niet alleen Schut en Rietvelt adviezen gaven over de bouw van het Kasteel, maar ook Mathias Smidt (of Smidts), bouwmeester aan het hof van de keurvorst van Brandenburg. Godard Adriaan had in ieder geval al contact met hem in januari 1674. Smidt zorgde er onder andere voor dat het hout (voor de bouw van het nieuwe kasteel) uit Brandenburg naar Amerongen kwam.

In 1676, toen Godard Adriaan in Bremen was, onderhield hij ook schriftelijk contact met Smidt. Uit een antwoord van Smidt blijkt, dat Van Reede hem allerlei gegevens over de bouw had toegestuurd. Smidt schrijft 3 december 1676 dat hij zeer verwonderd is dat de kap al op het huis staat.

Daarom kan hij

" seer wel gelooven dat sijn exelensie den verleden
soomer 25000 gulden aan arbeytsloon heeft gegeven."

Smidt wil de bouw graag bekijken en hoopt tijdens zijn reis "naer patrieja" Van Reede in Bremen op te kunnen zoeken

" om met sijn excelsensie van alles mondelin te spreke,
soo van het hout ... als oock van den sael ende de
onderste gemacke [kamers] ende sal niet naerlate
de tekening van de stal mede te brenge ..."

In de brief heeft Smidt het ook over "jipsmakers" [stucwerkers] die hem een paar maal hebben gevraagd of hij geen werk voor hen had, en die hij bij Van Reede aanbeveelt; ook daarover wil hij met Van Reede praten.

Verder schrijft hij dat hij gezien heeft (op een tekening) dat er 96 kruiskozijnen in het huis komen, waarna hij uitrekent dat er dus 19.200 "ronde schijve of ruijte" nodig zijn, waarover hij met de vorst van Anhalt zal spreken.

Helaas is er weinig correspondentie tussen Van Reede en Smidt bewaard gebleven; beiden waren veelal in Berlijn gedurende de bouw en zullen dus voornamelijk daarover gesproken hebben.

de steenhouwer

de beeldhouwer

Smidt was in 1626 in Breda geboren en overleed in 1692 in Berlijn. Hij was niet alleen bouwmeester, maar ook koopman; daarnaast bemoeide hij zich met scheepsbouw. In april 1677 schrijft Margaretha aan haar man:

" Den Heer bouwmeester [Smidt] quam voorleeden Paesdach hier, heeft ons heel gebou gesien, die U.H.Ed. sal segge hoe hij 't gevonde heeft, seyde mij alles wel en masyf en net gemaect te syn en dat hy der niets op wist te segge, als dat, volgens syn opnyne de deuren wel wat wyder hadde behooren te syn..."

Uit deze opmerking blijkt, dat Smidt zich niet bezig heeft gehouden met de details. We denken dan ook eerder, dat hij op verzoek van Van Reede commentaar heeft gegeven over de opzet en de verschillende ontwerpen van het grote huis, en mogelijk zelf een tekening van de stal maakte.

Verloop van de bouw

De bouw verliep overigens voorspoedig, al was er wel eens tegenwerking vanwege bijvoorbeeld het slechte weer.

Voor de stenen waarmee het huis gebouwd werd waren er steenovens gemaakt in de uiterwaarden; om de stenen goed te laten bakken waren er elke keer 14 dagen mooi weer nodig.

Zoals boven vermeld, staat de kap in 1676 op het kasteel; in 1677 zijn ook de schoorstenen klaar. In 1679 wordt er een begin gemaakt met de stal en paviljoens; in 1682 zijn deze af. In datzelfde jaar komen de beelden op de dubbele brug voor het huis te staan. Deze waren al in 1680 in Amsterdam aangekomen vanuit Dresden.

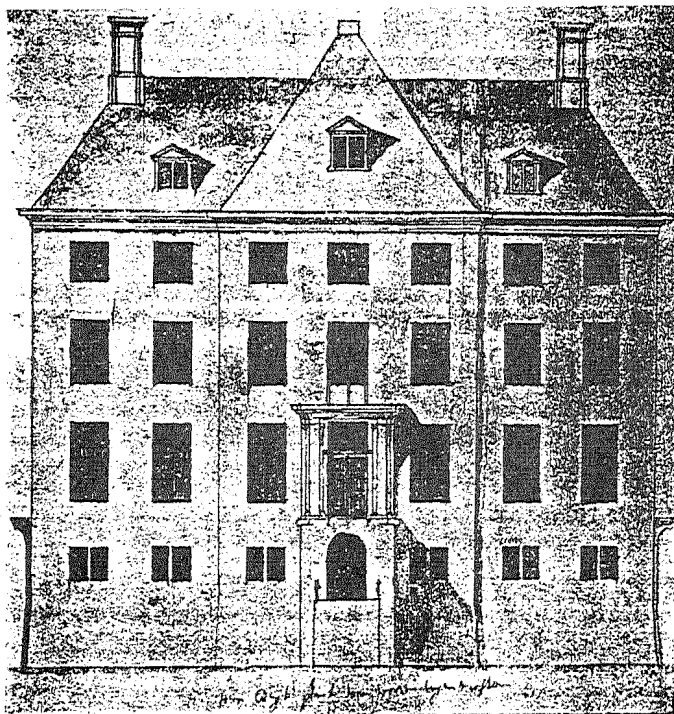
Intussen werkte men door aan het interieur van het kasteel. Helaas zijn daar heel weinig gegevens over bekend.

Op 16 juni 1677 schrijft Margaretha aan Godard, dat er nu op de verdieping de grote zaal, de "alkoofi [alkoof] kamer" (nu eetzaal), het "eetsalet" (nu bibliotheek) en de "toornkamer" (nu gobelinkamer) bestaan. Twee weken daarvoor had ze al geschreven dat Schut en Rietveld het plafond van de grote zaal te fraai vonden om het te laten "gipsen" [stucen]; ook Margaretha zag daar liever een beschildering. Op Soestdijk moest een prachtige plafondschildering zijn; een dergelijk geheel wilde Margaretha ook voor de grote zaal. Het werd uiteindelijk een combinatie van stucwerk (overigens prachtig opgewerkt) met een centraal ovaalvormige schildering op doek.

In november 1682 geeft ze Godard te kennen, dat hij marmeren schoorsteenmantels met vloeren en haarden in Dresden (waar hij aan het Hof van de keurvorst van Saksen verblijft) moet bestellen. Dan zal ook het salet voltooid zijn, alleen de meubels ontbreken nog. Ze verwacht dat de marmeren schoorsteenmantels en het "koelvat" een sieraad voor de zaal zullen zijn. Boven genoemd "koelvat" bevindt zich nog steeds op het huis; het is gemaakt van hetzelfde donkergrijze marmer als één van de schoorsteenmantels, en staat nu (op een marmergeschilderde voet) in de hal. Overigens komen de schoorsteenmantels en het koelvat pas in november 1684 in Amsterdam aan.

Het is interessant te lezen, wat de enige zoon van Godard en Margaretha, Godard Adriaan van Reede (1644-1704), van de bouw vindt. Hij schrijft o.a. aan zijn vader in oktober 1676:

" Ick ben ... hier gekomen [op Kasteel Amerongen] alwaer U.H.Ed. timmeragie seer verre geavanceert ende extra ordinarijs fraij, ende magnifiek bevinde, en vermyne wanneer het gansche werck sal gepassianeert sijn [af is] dat U.H.Ed. tegens het fraijste Huijs vant Landt (te weten van parti-culieren) sal werden compereren [concurreren] ..."

ontwerp voorgevel

In december 1676 bekijkt hij een tekening van Schut van de voorburcht. Hij geeft dan als commentaar dat het voorplein vierkant en haaks zou moeten zijn. Belangrijk in dit verband is ook, dat de rentmeester Doorslag omstreeks dezelfde datum schrijft aan Van Reede, dat het voorplein (i.v.m. de eventuele bouw van kelders daaronder voor turf en hout) niet te hoog zou moeten komen te liggen. "Men" [de zoon?] meent, dat

" oversulx het groot huys in 't oogh seer soude verkleijnen".

Op 19 december 1676 schrijft hij vanaf Middachten aan zijn vader:

" Het is jammer dat te Amerongen aen het huys geen meer hardsteen en is, en geloove ick als U.E. hier sal sijn dat ... sal resolveren [besluiten], een fraij frontis spies [fronton] van de selve daer voor te doen maecken."

Godard Adriaan had dus liever wat meer versiering aan het huis gezien. Overigens lijkt hij ook in andere zaken iets wufter dan zijn vader: Margaretha klaagt in september 1684 bijvoorbeeld, dat zoonlief zoveel feest en danst.

Margaretha als bouwvrouw

Uit de correspondentie van Margaretha met Godard blijkt, zoals daar al eerder op gewezen is, dat Margaretha de feitelijke leiding op de bouw had. Uit de brieven komen niet alleen allerlei details over de bouw naar voren, maar ook geven ze een indruk van haar karakter in deze. Makkelijk zal ze zeker

niet geweest zijn! Zo klaagt ze in maart 1677 over de werklui: als het koud is willen ze hoge daglonen, ze beginnen niet voor 6 uur en houden om 6 uur 's avonds alweer op. Daarbij meent ze, dat er niet hard genoeg gewerkt wordt. Een maand later vermeldtze in een P.S. dat er twee stukken hardsteen zijn gevallen en gebroken. Margaretha heeft er

" wel om gegeven, maar 't helpt niet."

Dat zal ze overigens niet altijd prettig hebben gevonden. In de brieven klaagt ze nogal eens, dat ze zoveel geduld moet hebben. Wat haar betreft is de bouw van één kasteel in een mensenleven meer dan genoeg:

" waer ick hier eens door, kom mijn leefve niet weer aent timmere."

Wat overigens ook in haar brieven opvalt, is de voortdurende geldzorg. Als er weer eens een dikke rekening betaald moet worden, lijkt het bijna alsof Margaretha er zich voor schaamt:

" U.H.Ed weet datter op mijn begeerte of sindelyck-
heyt in deese timeraesge niet is gemaect,
al dat er gedaen is, is op U.H.Ed. begeerte en
ordere geschiet." (26 januari 1680)

Nu was het betalen ook lang niet altijd gemakkelijk, omdat het salaris van Van Reede dikwijls lang op zich liet wachten. Op een gegeven moment duurt het Margaretha te lang: ze gaat naar Den Haag om naar f 12.000.- (!) achterstallig salaris te informeren,

" en sal dan fock en seyl en al wat ick kan
bijsette. So bij r.p. [raadspensionaris Fagel] als bij
beumont, en met goede woorden, de beste die ick
oyt geleert heb geefve. Als die niet wille helpe
oock een mij scherp en spijtige taal voere, sien
of ick er op deen of andere manier 12000 g.

uijt kan haelle" (1/11 november 1684)

In december 1681 kwam er bezoek op het kasteel, en iemand van de gasten had een jongen met een viool bij zich. Prompt werd er gedanst; ook Margaretha heeft

" hoewel ze vrij wat kreupel was, weer rap
en fris gedanst."

Een dergelijk bezoek zal zeker welkom geweest zijn. Margaretha was immers voortdurend alleen, waarbij ze zich ook nogal eens zorgen maakte om de 'toestand in de wereld'.

" In soma ... ick ben voorwaer ock van opynie
dat UHEd. niet van de ongeluckichste is
dat hij so lange buytenslans blijft, maer
ondertusche zit ick Ellendige hier alleen....
heb imers niet een mensch, daer raet of
daet of hoeft of troost aen heb...."

In december 1684 is haar man al vijf jaar van huis, wat haar danig begint te vervelen, vooral als blijkt dat hij langer weg blijft dan verwacht werd:

" voorwaar men sout wel eens moey worden
geduerich alleen te sitten".

Al met al maken de brieven wel duidelijk dat de vasthoudendheid en grote inbreng van Margaretha bij de bouw van het huis onontbeerlijk is geweest.

De bouw van Amerongen en de Oranjes

Willem III

Godard Adriaan van Reede was bijzonder trouw aan Willem III, en ook zijn zoon Godard had nauwe betrekkingen met hem. Godard was sinds 1675 opperjagermeester van de Veluwe en bouwde later een militaire carrière op, waarvan de overwinning van de Slag aan de Boyne in Ierland in 1691 het hoogtepunt vormde. Willem III (1650-1702) was een stuk jonger dan Godard Adriaan van Reede (geb. 1621); het is dan ook meer zijn zoon (geb. 1644) geweest die nauwere contacten had met de prins. Godard Adriaan stond op meer vriendschappelijke voet met Johan Maurits van Nassau-Siegen (1604-1679), de bouwheer van o.a. het Mauritshuis in Den Haag.

De connecties van de Van Reedes met het Oranjenhuis waren altijd goed geweest. Tijdens de bouw van het nieuwe huis kwam Willem III regelmatig een kijkje nemen, ongetwijfeld ook omdat hij in 1674 begon met de bouw van Soestdijk naar ontwerp van Maurits Post (1645-1677). Willem was een fervent jager; ook in dit opzicht was Amerongen bij hem geliefd.

Als Godard in november 1676 op Soestdijk heeft gejaagd met de prins, schrijft hij aan zijn vader:

"...deselve [prins Willem] heeft oock op Amerongen geweest, en staat hem U.E. timmeragie extra ordinaris wel aan ...".

Margaretha schreef over dat bezoek dat de prins wel drie maal gezegd had "dat het een zeer schoon gebou is".

Ze had hem

"een varkens hutspot met knolle en een worst van de os die ick geslacht heb"

voorgezet, waar hij wel tevreden mee scheen te zijn.

In februari en maart 1677 kwam hij nogmaals een paar maal het werk bekijken, waarbij dan meteen op Amerongen ontbeten werd.

Van juni 1677 tot november 1679 was Godard Adriaan weer in het land. Ook in deze tijd kwam prins Willem de bouw bekijken. Godard Adriaan schrijft op 19 oktober 1677 over dit bezoek aan Johan Maurits; vol humor beschrijft hij het effect dat dit op Margaretha zal hebben:

"...Sijn Hoocheijt (die mij voor tien dagen d'eer heeft gedaan, n'effens den grave van Osserij ende andere Heeren hetselve te komen sien) de ordonantie [leiding] daarvan mitsgaders de Conduite [gedrag] van de Vrouw van Amerongen daaromtrent gehouden seer prees, ende waarop sij nu een voet te hoger treet, soo heb ick evenwel mijn adveu [compliment] daarop niet willen geven, uijt Vreese, datse soo hoochmoedigh soude werden dat mij de beurs plat en het hoofd beroyt [rood] soude maken ...".

Ook in de jaren daarna kwam Willem III op Amerongen, vaak om te jagen. Dan bleef hij ook logeren; soms was hij op doorreis naar de Veluwe. Op 6 maart 1681 schrijft Margaretha:

"Ons huys is groot maar was gepropt vol mensche. Sijn hoocheyt was in seer goet heumeur en scheen in alles seer wel voldaan."

Niet altijd bleef hij zo lang. In augustus 1681, op weg naar Den Haag, bracht hij een 'bliksembezoek': hij kwam niet verder dan de tuin van het kasteel. Hij kreeg wat van de rijpste abrikozen en een paar meloenen van Margaretha mee. Op 28 maart 1682 verzucht ze echter:

"Sijn hoochheit Menheer de prins van Oransge verwachtte ick toekomende maendach hier ... Ick mocht wel lijden dat hij [zoon Godard]

" maendach ook hier quam, so was ick die prinselycke viesiete eens af ...".

We hebben er al op gewezen, dat Margaratha voor de grote zaal graag een plafondschildering wilde laten maken als op Soestdijk. Ook in ander opzicht had men Soestdijk als voorbeeld. Doorslagh, de rentmeester, ging in mei 1677 daar bekijken hoe het dak gedekt was. Dit was zo precies gedaan, dat Doorslagh vond dat de rest van het dak van Amerongen ook op een dergelijke wijze "gemaseert" moest worden. Omdat Godard Adriaan kort daarop naar huis kwam, is niet bekend of deze techniek inderdaad op Amerongen toegepast is. In de tijd dat Godard Adriaan weer in het land was, heeft hij hoogstwaarschijnlijk ook Soestdijk bezocht. Hij doet daartoe een voorstel aan Johan Maurits van Nassau-Siegen in een brief van 19 oktober 1677:

" ...op dat ick alsdan de eer mochte hebben, van met U. Vorst. Gen. oock eens naar Soestdyck te gaan, alwaar op 't een ende t'ander subject mijns oordeels noch al vrij wat te doen staat...".

Of hij inderdaad met Johan Maurits op Soestdijk geweest is, is niet uit brieven op te maken.

Johan Maurits van Nassau-Siegen (1604-1679)

Onlangs zijn er in het Koninklijk Huis Archief in Den Haag enige brieven van Van Reede aan Johan Maurits van Nassau-Siegen ontdekt, die wat meer licht werpen op de bouw van het huis gedurende de tijd dat Godard Adriaan van Reede in het land was (juni 1677-november 1679).

Johan Maurits was van 1637 tot 1644 Gouverneur van Nieuw-Holland, een kolonie in Brazilië. Daar stichtte hij Mauritsstad, een vorstelijke residentie met het paleis Vrijburgh, gebouwd door Pieter Post.

Hij was in 1665 bevelhebber van de Staatse troepen en verdreef in 1672 de bisschop van Münster; tot 1673 was hij in Staatse dienst. Daarnaast was hij raadgever van Willem III.

Johan Maurits was een groot architectuur liefhebber. Hij was de bouwheer van het Mauritshuis in Den Haag, dat in de jaren 1633-1641 tot stand kwam naar ontwerp van Jacob van Campen. Daarnaast bouwde hij in Kleeef; de laatste jaren van zijn leven bracht hij door op Bergendael, dat vlakbij deze stad lag. Uit de correspondentie blijkt, dat Van Reede grote waarde hechtte aan zijn oordeel over de bouw van Amerongen.

In een brief van 3 februari 1676 klaagt Van Reede over het uitblijven van de toegezegde schadeloosstelling, waarvan hij de herbouw zou kunnen realiseren. Hij verzoekt Johan Maurits, die immers de "opperste opperman" van het nieuwe kasteel is, hierin voor hem te bemiddelen. Succes bleef niet uit: zoals reeds beschreven werd er door de Staten Generaal f 40.000,- in obligatieën toegekend, ongeveer gelijk aan twee miljoen gulden heden.

Van Reede noemt verder de aanleg van de tuinen, die al gestalte beginnen te krijgen; hij noemt in dit verband curieuze metalen bloempotten uit Siegen en beelden van generaals. Door de keizerlijke troepen in het Sauerland zal de levering van de potten uit Siegen voorlopig wel opgehouden worden.

Op 9 augustus 1677 schrijft Johan Maurits vanaf Bergendael dat hij Amerongen graag zou willen zien; hij is vol lof over huis en tuin en zou Van Reede graag eens op Bergendael ontvangen, waar hij ook bezig is met de bouw van zijn "petit heremitage". Tijdens dat bezoek zou Van Reede misschien nog iets van zijn gading kunnen vinden ter verfraaiing van de Amerongse tuin:

" je meur d'envie de voir votre belle maison d'Amerongue aschevée de laquelle on me dit beaucoup de bien, je continue tousjours pour avancer mon petit heremitage icij duquel vous avez vù le commencement. Si en cas

" vous venez une fois a Nimmeque
j'espere que vous prendriez la peine
de venir jusqu'icij, peut estre trouveriez
vous encor quelques choses de facts
pour embellir encore votre beaux
jardin d'Amerongue ...".

Op 19 oktober 1677 schetst Van Reede vol ironie aan Johan Maurits de bemoeienissen van zijn vrouw met de bouw van zijn kasteel. Hij is bang dat de lof die zij daarvoor met name van de Prins van Oranje heeft gekregen, haar tot verdere plannen zal aanzetten (zie citaten eerder). Hij "vrees" dan ook dat verdere bouwplannen betreffende "stallen ende servitiën [paviljoens] op de bassecourt" hem zullen berooien:

" De Vrouw van Amerongen, die de Swackheijt van hare Sexe is onderworpen, ende welke Sexe selden ijets goets of considerabels in de Werelt verricht, heeft bij mijn absentie in Duijtslant ondernomen, een huijs tot Amerongen te bouwen, daar van ick haar geen approbatie [goedkeuring] can geven voor ende aleer het selve bij U.Vorst. Gen. is opgenomen....
daarom ick van harten wenste, dat wij het geluck mochten hebben, U.Vorst. Gen. aldaar eens te sien, op dat hij daar een Holla ["hola!"] in wilde stellen, ende reformeren int gebouw ende ordonneren tgeene noch aan de bassecour resteert, dat van groot gemack ende geringe kosten mochte wesen...".

Van Reede wil dan dit bezoek combineren met een bezoek aan Soestdijk.

In de volgende maanden is er van dit bezoek blijkbaar niets gekomen: op 6 januari 1678 nodigt Van Reede Johan Maurits nogmaals uit om de bouwplannen van zijn vrouw te controleren. Margaretha hoopt intussen, in de zomer Prinses Mary op hun huis te ontvangen, om met haar een tour te maken langs alle fraaie gebouwen in Gelderland en de bezittingen van Johan Maurits te Kleef.

Maar helaas, Johan Maurits is in de zomer van 1678 niet op Amerongen geweest.

Op 30 augustus 1678 schrijft Van Reede hem:

" Ick heb de gehele Somer van tijt tot tijt gehoopt, dat wij 't geluck ende d'eer souden gehadt hebben, van U. furst. Dt. [Vorstelijke Hoogheid]
eenmaal in onse quartieren wederom te sien, ende dat wij en passant hem tot Amerongen op ons nieuw gebouw hadden mogen opwachten. Het is te naasten bij verveerdicht ende compleet; alleen manqueren mij ijsere Balien opeen Brugge van 84 voeten langh, ende drie Balkons aan thuijs, mitsgaders eenige ijsere deuren....".

Het ijzer moet uit Sauerland komen, waar het wordt gegoten en gesmeed. Van Reede vraagt Johan Maurits (als Stadhouder van de Keurvorst van Kleef) om vrijstelling van tollen op de Rijn.

Verder vraagt hij, of Johan Maurits de tekeningen voor de voorburcht (bassecourt) zou willen keuren. Hij heeft twee oplossingen voor de overkapping van de stallen: een open houten kap, of gewelven.

Dit laatst genoemde volgens een methode die Van Reede in Berlijn heeft gezien. Aan weerszijden van de stallen (waarin plaats zou moeten zijn voor 36 paarden) moet een kasteleinshuis komen.

Van Reede eindigt de brief met:

" Ick weet, dat U. Furst. Dt. een out
geëxperimenteert liefhebber van de
Architecture is, en hope derhalve, dat
hem niet sal vervelen, dat Ick hem
de Pop (waarmede ick nu drie jaren
gespeelt heb, ende die de Vrouw van
Amerongen ende mij de Beurs seer
plat maakt) eenighsints met haar
couleuren afbeelde."

Hieruit blijkt dat Van Reede hem een gekleurde tekening van het gebouw toegestuurd heeft.

Johan Maurits antwoordt op 3 september 1678 en geeft Van Reede de gevraagde vrijstelling van de tollén op de Rijn. Hij vraagt een tekening van de stallen en adviseert deze inderdaad te overwelven; er zou dan wel voor ontluchtingsoeningen gezorgd moeten worden.

Hij zendt de tekeningen met dank terug en prijst vooral de nieuwe bassecourt. In het P.S. wordt het opsmukken van de tuin besproken: dit zal het aanzicht van het huis nog meer verrijken.

Johan Maurits neemt daarbij Van Reede's vergelijking van de bouwonderneming met een speelpop over, als hij hem uitnodigt eens Bergendael te komen bekijken:

" Ick soude aen sijne Excell. konnen sien
laeten die Pop, daer ick desen somer
alhier mede gespeelt hebbe, en om de
selve te perfectereen soude het advijs
van de heere van Amerongen noden hebben,
en misschien wat sien laeten, waarmede
sijnen tuijn treffelijck soude konne verciereen,
en aen het Huijs eenen schone prospect
geven, edoch dit alles sonder excessive
kosten."

Intussen spijt het hem erg, dat hij wegens zwakte niet naar Amerongen kon komen, maar hij verzekert Van Reede

" niettemin ben met mijne gedachten al
dijckwijls tot Amerongen geweest, en van
Mevrou van Amerongen wel getracteert
geworden, gheen passagier koomt van
deze quartieren, of hij moet mij
rapporteeren, hoe verre het tot Amerongen
all ge-avanceert is, het welke van elck
een gepresen wort".

Of Johan Maurits ooit zelf op kasteel Amerongen is geweest, is (nog) niet bekend. Hij stierf of 20 december 1679; Van Reede was vlak daarvoor, in november, weer naar Berlijn vertrokken.

De architect

Uit al het bovenstaande moege blijken, dat er voor de bouw van kasteel Amerongen eigenlijk niet gesproken kan worden van één architect, die het geheel ontworpen heeft.

Uit alle correspondentie blijkt wel, dat de bemoeienissen van Godard Adriaan en Margaretha van doorslaggevende betekenis zijn geweest voor de uiteindelijke vorm van het kasteel. Daarbij hebben zij van verschillende kanten advies ingewonnen.

Johan Maurits van Nassau-Siegen moet in dit verband als eerste als een soort "supervisor" genoemd worden, ook omdat hij door Van Reede als "opperste opperman" betiteld wordt. Wellicht heeft hij in de eerste ontwerpfase één van zijn tekenaars (Maurits Post of D.W. Dopf) de eerste plannen laten uittekenen.

De belangstelling van Willem III en de bouw van Soestdijk in dezelfde jaren (1674-1677) naar ontwerp van Maurits Post (waarbij een zelfde soort opbouw werd gehanteerd) sluit hierbij aan.

Daarbij waren Schut en Rietveld de uitvoerders op het eigenlijke werk. Ook zij hebben zich met ontwerpen beziggehouden, maar hierbij ging het meer om de bouwdetails als bruggen, vloeren, inwendige (dienst-)trappen en dergelijke. Ongetwijfeld gebeurde dit in nauwe samenspraak met Margaretha.

Tenslotte was daar ook nog het advies van Smidt, en de invloed uit Berlijn. Misschien kunnen we hem het beste beschouwen als een soort "onafhankelijk deskundige" waarvan graag de goedkeuring werd gehoord.

De vormgeving

Het kasteel komt nu bij ons over als een strak, vierkant bouwblok dat zijn monumentaliteit juist ontleent aan de kubische eenvoud en de situering in het water.

Omdat er echter zoveel mogelijk delen van het fundament van het oude, verbrande kasteel gebruikt zijn, staat het huidige bouwwerk in feite "scheef" op zijn plattegrond. Dat is te merken aan het aantal vensters: aan de zuidzijde zijn dat er zes, aan de noordzijde zeven.

Toch lijkt het geheel zeer regelmatig te zijn. Daarbij is het gebouw qua uiterlijk erg sober en eenvoudig gehouden. Zo vormt het een goed voorbeeld van de bouwstijl uit het laatste kwart van de 17de eeuw, die gekenmerkt werd door het streven naar abstracte monumentaliteit. Ook op Soestdijk en later op slot Zeist vindt men deze toegepast.

De opzet van de plattegrond met een ruime hal, een dubbele trap en een achterzaal direct achter elkaar op de middenas, is verwant aan het stadspaleis van Johan Maurits, het Mauritshuis, dat vanaf 1633 door Jacob van Campen en Pieter Post in Den Haag was gebouwd. Ook in het Rotterdamse Schielandshuis uit 1662-1665, waarbij Pieter Post tevens betrokken was geweest, vindt men deze ordening. (Het precieze aandeel van Post aan het uitgevoerde gebouw is echter onduidelijk.)

Zowel in het Mauritshuis, het Schielandshuis als op Amerongen kan men vanuit de hal tussen de twee armen van de dubbele trap door de achterzaal bereiken. In al deze drie gebouwen leiden de traparmen halverwege naar een tussenbordes vanwaar men in één brede loop de bovenhal kan bereiken.

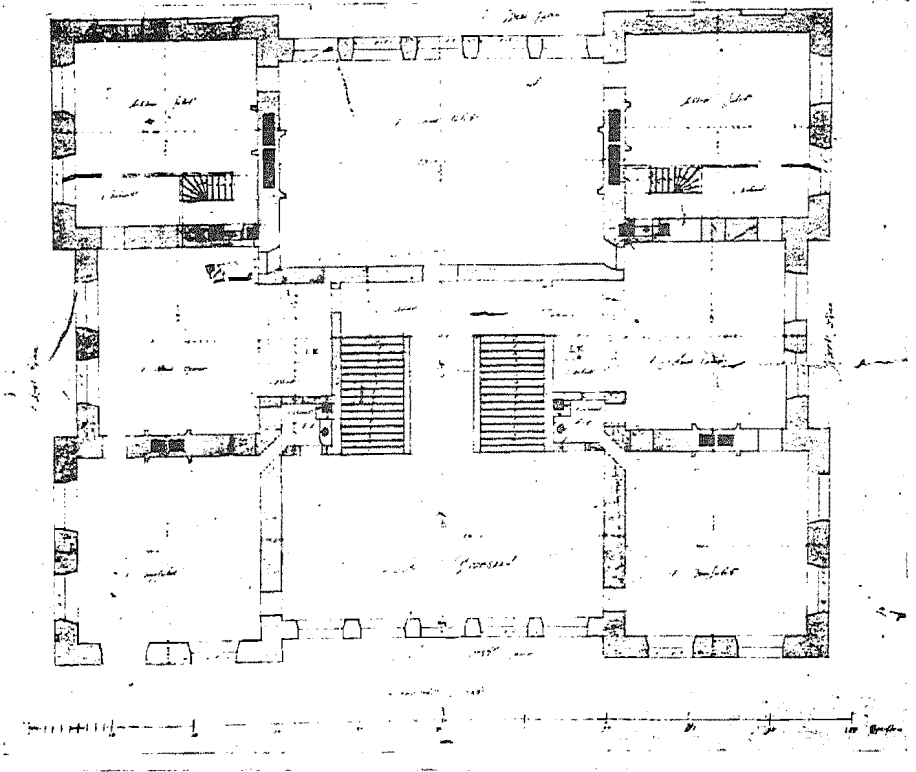
In tegenstelling tot Amerongen lag in het Mauritshuis en het Schielandshuis de voornaamste zaal echter op de bovenverdieping.

De aansluiting van de voorhal op de feestzaal op dezelfde verdieping met een doorgang door het trappenhuis, zoals op Amerongen, zou circa 20 jaar later (1695-1698) bij de grote verbouwing van Middachten door Steven Vennecool op grandioze wijze nogmaals worden uitgewerkt voor Godard van Reede Ginkel, de zoon van Margaretha Turnor en Godard Adriaan van Reede.

De aanleg van de dubbele trap tussen de voorhal en de achterzaal komt ook al voor op een van de ontwerptekeningen voor Amerongen waarbij het kasteel keurig in een rechthoek ligt en vier hoekpaviljoens zou krijgen. Dit plan is te zien als een soort ideaal-ontwerp dat mogelijk naar ideeën van Johan Maurits en de Van Reede's door Maurits Post of Daniel Wolf Dopff, de beide tekenaars van Johan Maurits was uitgetekend en dat aangepast werd uitgevoerd.

Dat het uiteindelijke resultaat iets anders werd (geen hoekpaviljoens, een scheve achtergevel, geen zuiver rechtdoorgaande lijn van de ingang naar de grote zaal), komt omdat bouwheer en bouwvrouw zuinig waren en zoveel mogelijk de oude fundamenten wilden gebruiken.

En inderdaad: zuinigheid en vlijt, bouwt huizen als kastelen!

Eén van de vroegste ontwerpen

De tentoonstelling

De tentoonstelling zal een beeld geven van de geschiedenis van de bouw van het kasteel als boven omschreven.

Daarbij worden ontwerptekeningen, brieven, verslagen, bouwmaterialen en bouwgereedschappen geëxposeerd.

Hopelijk begrijpt de bezoeker dan beter, waarom

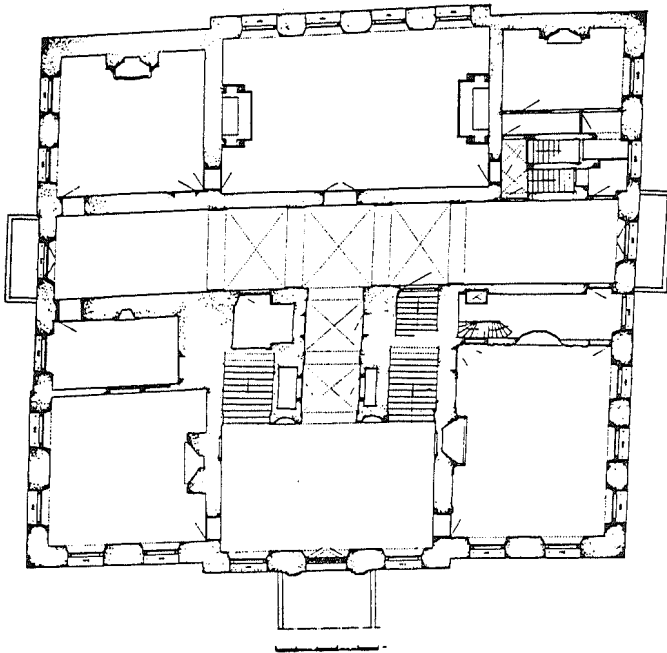
" Sulcken hecht werck het is ".

Drs. Bonica Zijlstra,
Kunsthistorica
Conservatrice Kasteel Amerongen

Drs. Koen Ottenheim,
Architectuurhistoricus

Dave Pezarro,
Conservator Kasteel Amerongen

Drs. Heimerick Tromp,
Cultuurhistoricus.

huidige situatie

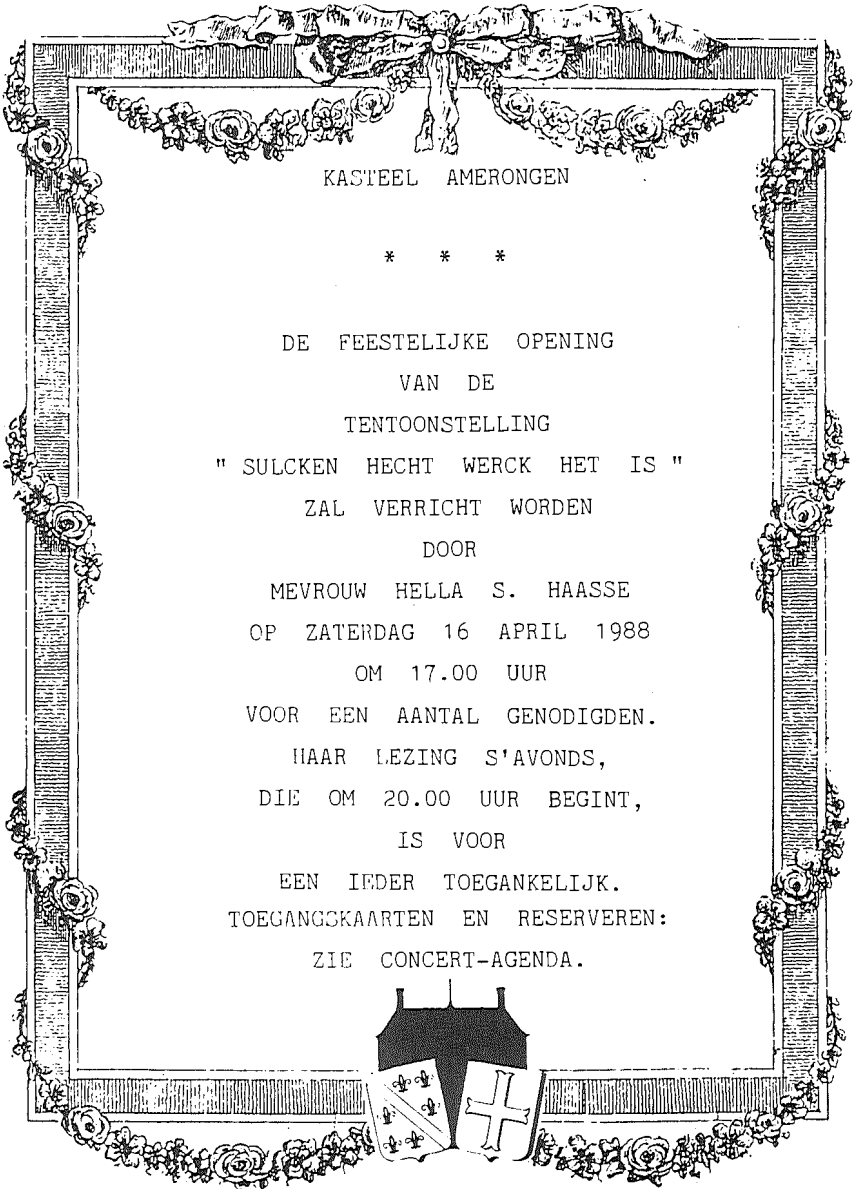
Bronnen

Huisarchief Kasteel Amerongen, RA Utrecht

Koninklijk Huis Archief, Archief Johan Maurits van Nassau, Den Haag

A.W.J. Mulder, Het Kasteel Amerongen en zijn bewoners, Maastricht 1949

Heimerick Tromp, Het huijs te Soestdijk, Zutphen 1987

KASTEEL AMERONGEN

* * *

DE FEESTELIJKE OPENING
VAN DE
TENTOONSTELLING
" SULCKEN HECHT WERCK HET IS "
ZAL VERRICHT WORDEN
DOOR
MEVROU HELLA S. HAASSE
OP ZATERDAG 16 APRIL 1988
OM 17.00 UUR
VOOR EEN AANTAL GENODIGDEN.
HAAR LEZING S'AVONDS,
DIE OM 20.00 UUR BEGINT,
IS VOOR
EEN IEDER TOEGANKELIJK.
TOEGANGSKAARTEN EN RESERVEREN:
ZIE CONCERT-AGENDA.

ARCHITECTEN WISSELEN DE WACHT

In de leiding over de herstelwerkzaamheden aan het Kasteel heeft zich een verandering voorgedaan.

De heer Temminck Groll, tot voor enige tijd architect voor Amerongen, heeft zich teruggetrokken.

Inmiddels is de heer Van Hoogevest te Amersfoort hem opgevolgd.

In de zomer van 1987 waren de restauratietekeningen, de omschrijving van het werk en de begroting zover gevorderd dat gedacht kon worden over een aanbesteding van het werk.

Zoals bekend had de Minister van W.V.C. op 25 juni 1986 de toezegging gedaan, in de kosten van de restauratie een subsidie te verlenen.

In de periode die daar op volgde heeft de architect, de heer Temminck Groll, in overleg met de bouwcommissie, de hoofdlijnen van de eerste fase van het plan ontwikkeld. Deze bestonden uit herstelwerkzaamheden aan de bruggen, de kademuren en de schoorstenen van het hoofdgebouw.

Zoals gezegd leidden de activiteiten medio vorig jaar tot concepten voor aanbestedingsstukken.

Het stichtingsbestuur heeft steeds de dringende wens geuit, zoveel als mogelijk was de verschillende onderdelen volledig en gespecificeerd in het bestek te omschrijven.

De onderliggende gedachte was, dat alleen een volledig bestek met daarmee in overeenstemming zijnde tekeningen, zonder grote stelposten, garantie kon bieden voor een " financieel-zeker " verloop van het werk. Risico's, die de op dit punt toch al wankele positie van het kasteel zouden kunnen ondermijnen, moesten worden vermeden.

Het zijn in het bijzonder deze voorwaarden geweest, overigens door de bouwcommissie in grote lijnen onderschreven, die de heer Temminck Groll hebben doen besluiten van het werk verder af te zien en de opdracht terug te geven. De naar zijn gevoelen te grote beperkingen van flexibiliteit gedurende de uitvoering van het werk zouden hem, naar zijn overtuiging, te weinig speelruimte geven om de restauratie soepel en naar behoren te kunnen uitvoeren.

Het is helaas niet gelukt om tussen de bestuurlijke uitgangspunten aan de ene kant, en de organisatie-vorm van de architect anderzijds, een goede weg door het midden te vinden.

Jammer!

In overleg met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg is tenslotte gekozen voor een nieuwe architect.

Met het bureau Van Hoogevest, dat een groot aantal belangrijke restauraties heeft uitgevoerd, is na enkele gesprekken overeen gekomen dat hij het werk zou overnemen.

Daarbij vormen de tekeningen en het bestek van de heer Temminck Groll het vertrekpunt voor de restauratie. Op deze manier wordt het materiaal dat inmiddels werd bijeengebracht en vervaardigd, toch gebruikt en is geen nutteloos werk gedaan.

Een onplezierige bijkomstigheid is natuurlijk het verlies van tijd.

De heer Van Hoogevest heeft echter te kennen gegeven de voorbereiding van het werk met voortvarendheid te zullen aanpakken, om in een van de komende maanden tot aanbesteding te kunnen overgaan.

Met groeiende spijt heeft de bouwcommissie van Kasteel Amerongen de ontwikkelingen van het afgelopen jaar gevolgd en begeleid. Met de heer Temminck Groll was het immers goed en plezierig samenwerken.

In de komende twee restauratie-jaren zal de commissie de draad weer opnemen, met een nieuwe architect en met andere medewerkers.

De inzet ten aanzien van het kasteel zal dezelfde blijven.

maart 1988

C. van den Braber
Voorzitter Bouwcommissie
Kasteel Amerongen.

DE ONDERSTE STEEN BOVEN....

Kapconstructie.

Voordat ik met u de kapconstructie van Kasteel Amerongen ga bespreken, zal ik eerst iets vertellen over de ontwikkeling van de kapconstructie in het algemeen.

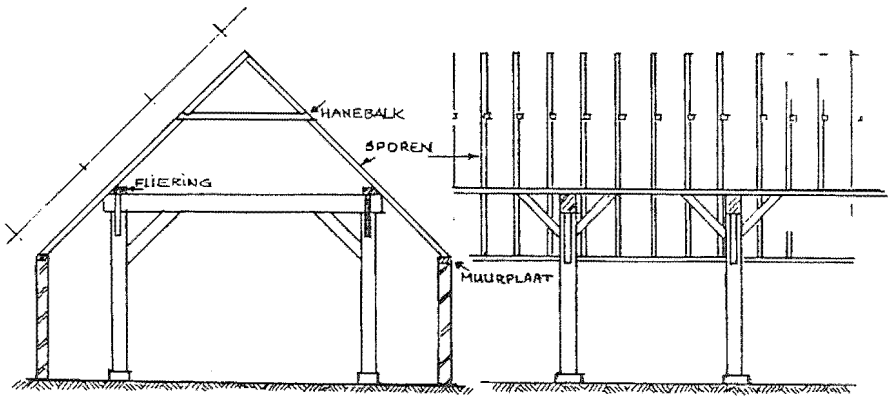
Bij de oudste houten huizen bestond de kap uit sparren of sporen die loodrecht op de randbalk of muurplaat stonden.

Boven bij de nok werden deze sporen met een halfhoutse keep verbonden. Om het doorbuigen van de sporen tegen te gaan werd boven in deze constructie een horizontale balk aangebracht, de zogenaamde hanebalk. Door deze hanebalk ontstond een stijve driehoek.

Toch was de overblijvende afstand tussen de hanebalk en de muurplaat nog te groot om niet door te zakken.

Dit werd ondervangen door in de lengte onder de sporen een balk aan te brengen die op zijn beurt om de tien voet (ongeveer drie meter) ondersteund werd door een gebintconstructie. Deze balk werd "fliering" (wurmt of wurm) genoemd.

Uit deze constructie ontstond het driebeukig hallehuis. Zie figuur 1.

DRIEBEUKIG HALLEHUIS FIGUUR 1

Als in de loop van de tijd de verstening van het houten huis een feit wordt, verdwijnen langzamerhand de wat lage, niet functionele zijbeuken.

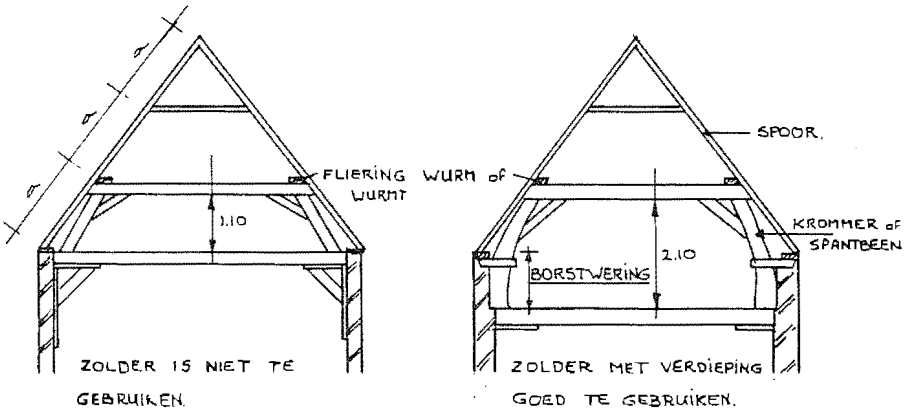
Alle tussenvormen sla ik bewust over, maar kom dan bij de stadswoning. Nu is de bouw een bedrijfstak die altijd erg traditioneel bezig is, dat zien we ook weer terug in de kapconstructie zoals getekend in figuur 2.

De zijbeuken zijn vervallen en van de gebintconstructie zijn alleen de muurstijlen overgebleven.

Als nu de woning ongeveer zes meter breed is, zal ook de nok ongeveer vier meter boven de hoofd- of trekbal komen. Verdelen we weer de sporen in drie gelijke delen en passen we een kap-bintconstructie toe, dan zullen we zien dat de zolder door de kapbinten niet te gebruiken is.

Een volgende stap was het metselwerk boven de trekbal nog een meter op te trekken, of anders gezegd de balk te verdiepen, om zo een bruikbare zolder te krijgen.

Dit verklaard dan onze benaming voor verdieping, terwijl we naar boven gaan.

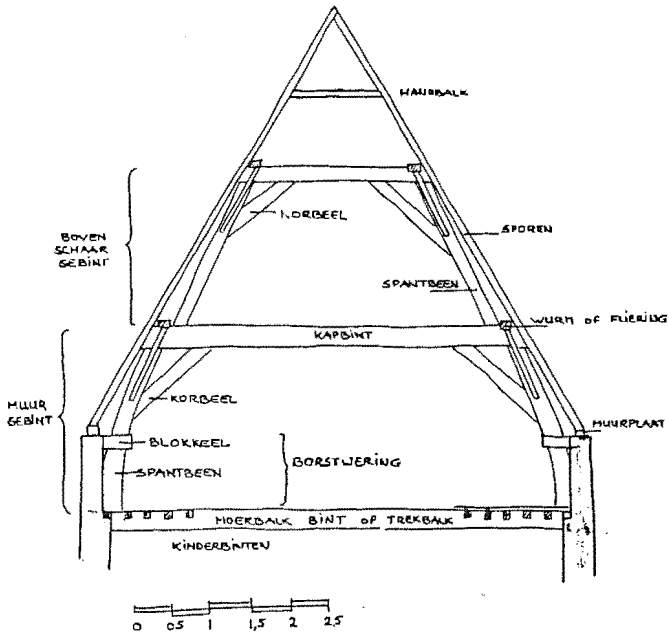

FIGUUR 2

De te gebruiken spantbenen werden uit kromme eikebomen gezaagd. Dat was min of meer afgekeken van de scheepsbouw. Er waren in die tijd speciale hout-handelaren die hier in handelden. De familienaam Kromhout is hiervan nog steeds een levend bewijs.

In dit verhaal zitten alweer verschillende benamingen, om één en ander te verduidelijken nog een tekening waarin alle onderdelen zijn genoemd.

J.B.J. Hofmeijer,
Bouwcommissie Kasteel Amerongen

TEXTILIA IN KASTEEL AMERONGEN

Het werk - en het geduld - van "de engelen" in 1987.

Het 10e gordijn uit de eetkamer kwam klaar en op 23 juli HOERA! opgehangen. De eetkamer maakt nu alleszins weer een "deftige" indruk. Ter bescherming werden om de gordijnen doorzichtige, plastic kokers geplaatst - jammer genoeg niet in de ideale uitvoering geleverd.... De bijbehorende passamenten werden zo veel mogelijk in oude glorie hersteld, zodat het geheel er verzorgd uitziet. Onder handen zijn nu nog een stoel uit de Lodewijkskamer en een gordijn uit de roze salon - het werk hieraan vordert langzaam maar gestaag.

In juli werden de gordijnen van de bibliotheek afgenomen en deze bleken in een slechte staat te verkeren: de wijnrode voering (in plooiën die in het donker hebben gehangen, is de kleur nog te herkennen) is totaal versleten en zal vervangen moeten worden, en een steunweefsel is onontbeerlijk. Begonnen werd met het lostornen van band en voering, zodat de fluwelen bloemen in het patroon één voor één rondom vastgezet kunnen worden - een zeer arbeids-intensief karweitje. Daarna worden de slijtplekken gerestaureerd.

Om een beter overzicht te krijgen op de situatie in de msters lange lappen, werden de oppervlakken door rijgdraden in vakken verdeeld, hetgeen het werken in het drukke patroon vereenvoudigde.

Uit het groot salet (dezelfde kamer, als roze salon), werden de leunstoelen met de nrs 243-11, 243-8, 243-2, 241-1, 243-6 en 243-4 bijgewerkt, waar de bekleding weer losgeraakt was. De hoge vochtigheidsgraad die in het hele huis heerst, is allesbehalve bevorderlijk voor het beklijven van reparaties....

De lange witte gordijnen die in de diverse vertrekken als zonwering dienst doen, werden aan het einde van het seizoen mee naar huis genomen om te worden gewassen - en vervolgens nat drooggestreken; zij kunnen weer worden gebruikt.

Tot onze vreugde kon worden overgegaan tot de aanschaf van 2 TLbuizen waarvoor de accommodatie in de "engelenbak" zeer verbeterd is.

Maar omdat er altijd nog wel iets te wensen over blijft, hopen wij nu op geschikte tafels, die aan elkaar geschoven kunnen worden tot de gewenste lengte - het uitleggen van 1.90 x 4.50 meter lange gordijnen zou dan minder problemen opleveren...

S. Stratenus - Duba
S. Boreel - Bouwman
C. van Dongen - Tuinzing
H. van Ewijk - Swart
B. van Esveld - van Manen
N. Fischer - Molijn
J. Koppen - de Neve

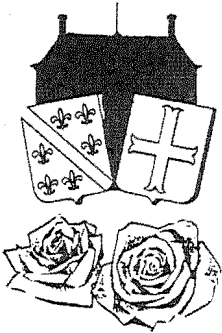
T. van Lenthe - Kocks
N. Meijer
E. Pizarro - v.d.Horst
H. Plomp
A. van Rijsbergen
G. Voogt
C. Kolff - Reijnvaan.

Gevraagd: "STOFLAKENS"

De Engelen richten een verzoek tot iedereen, om toch vooral oude lakens af te staan. Zij kunnen er weer goed gebruik van maken in de Engelenkamer, door er bijvoorbeeld kwetsbare zaken mee af te dekken die op verder herstel wachten. Een telefoontje naar mevr. Kolff in Amerongen; tel. 53078, of naar mevr. Stratenus in Leersum; tel. 52461 of naar mevr. Boreel in Doorn; tel. 14927, is voldoende. U mag ze natuurlijk ook op het kasteel afgeven.

ROZEN & KASTELEN

Kursussen - op Kasteel Amerongen in 1988.
Lezingen, Advies en Renovatie.

Deze kursussen zijn er op gericht dat men in een dag werkelijk kan veredelen of kruisen of waar men dan ook voor komt. 'sMorgens in het kasteel theorie, met dia's wordt duidelijk gemaakt waar men op moet letten. U krijgt er een cursusboek bij zodat u niets hoeft op te schrijven maar alle aandacht kan geven, want er wordt zeer intensief gewerkt. 'Middags buitenpraktijk. Hout snijden om te oculeren, ogen snijden. T-snede maken, het bestuiven enz. U krijgt alle kans en wij geven u alle aandacht. Mocht het regenen, wij hebben rozen en onderstammen in pot en dan wordt er binnen gewerkt.

Rozenkursus 1. Rozen veredelen en de verzorging in het algemeen

Als u een speciale roos graag zou willen hebben, of u heeft een herinnering aan een roos en u zou haar willen behouden... Uw rozen staan er slecht bij, grondmonster, iets over het kruisen; Het wordt allemaal behandelt in deze cursus.

kosten van deze cursus f 47.50
datum: 18 juni of 9 juli

Rozenkursus 2. Biezonere en ouderwetse soorten, kruisen en stekken.

Hoe herkennen we rozen, wat is een duidelijk kenmerk van bijv. een moyesi, het verschil tussen een gallica en een damascena enzovoort. Wat is kruisen en hoe doe je dat, stekken van rozen. Geen dure hobbykasjes daarvoor maar gewoon bij u in de keuken. Daarvoor deze cursus.

kosten van de cursus f 57.50
datum: 25 juni of 16 juli

Rozenkursus 3. Snoeien en rozen de winter overhouden.

Deze cursus heeft reeds plaatsgehad in februari j.l. Aan het volgende werd aandacht besteed: Niet alleen het snoeien na de winter, ook in de zomer zal men soms goed moeten snoeien. Door verkeerde snoei kunnen onze rozen in de volgende winter dood vriezen. Speciale aandacht voor stamrozen. De snoei van Taxus, Buxus, Rhododendrons, het snoeien van fruit en enige heesters kwamen aan de orde.

Opgave voor een cursus door overmaking van het bedrag op:
bankrekeningnr. 94.66.90.375 t.n.v. Rozen Kasteel Amerongen
met vermelding van voorkeursdatum.

Inlichtingen bij de cursusleider: H. de Bos - Maarssen
tel. 03465 - 70892

Noot van de redactie: Behalve de publiciteit door naamsbekendheid van het kasteel, komt een deel van de opbrengst van de Rozenkursussen ook ten goede aan de Stichting Kasteel Amerongen.

H U I S C O N C E R T E N

KASTEEL AMERONGEN

seizoen 1988

Zaterdag 26-3-88 Emmy Verhey - viool
Frédéric Meinders - piano

Zaterdag 23-4-88 Philidor Trio 'Plus': Jet Röling - piano
Michel Francois - viool
Christiaan Norde - cello
m.m.v. Tony Rous - viool
Pieter Roosenschoon - altviool

Een frans programma.

Zaterdag 28-5-88 het Nederlands Saxofoon Kwartet:
Leo van Oostrom - sopraan
Ed Bogaard - alt
Adri van Velzen - tenor
Jacques Landa - bariton

De concerten beginnen om 20.00 uur.

ABONNEMENTEN: hele serie : f 66,00 donateurs
f 84,00 niet-donateurs
halve serie : f 33,00 donateurs
f 42,00 niet-donateurs

LOSSE KAARTEN PER CONCERT : f 15,00
: f 12,50 donateurs, 65+ , CJP
: f 6,00 kinderen

ABONNEMENT BETALEN: Bankrekening nr. 94 16 74 5 25
t.n.v. Muziekcommissie Kasteel Amerongen
Postbank nr. van de Bank: 53 06 73

KAARTVERKOOP & KAARTEN RESERVEREN : Galerie Boetiek 't Speyckje,
Overstraat 24, Amerongen.
tel. 03434 - 52398

KAARTVERKOOP PER CONCERT: ook in het V.V.V.-Amerongen kantoor bij het hek
van Kasteel Amerongen, Drostestraat 20, tel:52020.

==*==D==E==W==E==R==E==L==D==V==A==N==W==I==L==L==E==M==E==N==M==A==R==Y==**==

Naast de "gewone concerten" zijn er nog een aantal festiviteiten gepland in het kader van de 'William and Mary' viering.

Kasteel Amerongen, zaterdag 16 april a.s.:

Hella Haasse zal een lezing houden getiteld: "Een gast op Amerongen"; de bezoeken van Willem III aan de familie van Reede van Ginckel.

De lezing zal geheel in stijl muzikaal omlijst worden door leden van het Susato Collectief, met Lida Dekkers zang, Henriëtte Bakker blokfluit, Klaas Stok clavecimbel.

Tijd: 20.00 uur

Toegangsprijs: f 7.50 donateurs: f 6.00

Kasteel Amerongen, zondag 5 juni a.s.:

Koffieconcert tussen 11.00 uur en 13.00 uur, georganiseerd door de Stichting Organisatie Oude Muziek, ten vervolge van de Avro Radio- en Televisie uitzending 'Ontdek je plekje', over Kasteel Amerongen.

Het concert zal een "lopend" karakter hebben, omdat er naar aanleiding van het bovenstaande een grotere toeloop van bezoekers verwacht kan worden. Op zaterdag 4 juni en zondag 5 juni zal het kasteel dan ook bij uitzondering van 10.00 uur tot 17.00 uur geopend zijn.

Toegangsprijs voor het concert: een toegangskaart voor het kasteel.

Kasteel Amerongen, zaterdag 25 juni a.s.:

zal optreden het Totaal Theater van de Historische muziek- en dansgroep Capriol, over het leven van 'William and Mary'.

Dans, muziek en costuums uit die tijd!

Aanvang: 20.00 uur

Toegangsprijs: f 15.00 donateurs f 12.50

Er is een beperkt aantal plaatsen beschikbaar.

zaterdag 1 oktober en zondag 2 oktober a.s.:

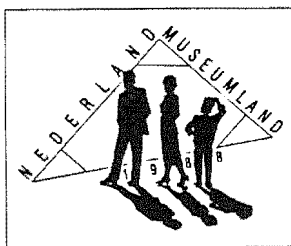
een nog nader te bepalen concert.

De Muziekcommissie van
Kasteel Amerongen.

DE TUINKABOUTERS

Van enkele planten 'Vrouwemantel' (Alchemilla) uit de tuin van Kasteel Amerongen, zijn in het najaar door de Tuinkabouters stekken gemaakt. De jonge plantjes zijn vervolgens in potjes gezet en zorgvuldig ingekuuld. Bij de opening van de Winkel in het nieuwe museum-seizoen van het kasteel, zullen de planten - in keurig schoongemaakte potjes - daar te koop aangeboden worden: een product uit de tuin van Kasteel Amerongen.

AGENDA

- Tentoonstelling "Sulcken hecht werck het is" te bezichtigen van 17 april - 1 november '88.
- vr. 16-4 Huisconcert 20.00 uur Emmy Verhey, Frédéric Meinders.
- vrij. 1-4 Het nieuwe museum-seizoen begint. Kasteel open 10.00 uur. Openingsuren: dinsdag t/m vrijdag 10.00 - 17.00 uur maandags gesloten - Tweede Paasdag open!, op die dag worden de zondagstijden gehanteerd. Zaterdag, zon- en feestdagen van 13.00 uur - 17.00 uur.
- za. 9-4 Open dag voor inwoners van Amerongen
- za. 16-4 Opening van de tentoonstelling op Kasteel Amerongen voor genodigden.
- za. 16-4 Lezing "Een gast op Amerongen", door Hella Haasse, 20.00 uur.
- za. 23-4 Huisconcert 20.00 uur Philidor trio 'plus'
- za. 28-5 Huisconcert 20.00 uur Saxofoon Kwartet
- ma. 30-5 Televisie uitzending AVRO "Ontdek je plekje", in het kader van de William and Mary herdenking worden een Nederlands en een Engels kasteel in beeld gebracht: Kasteel Amerongen en Chatsworth House.
- za. 4-6 Bij uitzondering is het kasteel van 10.00 - 17.00 open, n.a.v. een grotere toeloop van publiek door de televisie uitzending.
- zo. 5-6 Koffie concert met een "lopend" karakter, (ten gevolge van de Avro uitzending Ontdek je plekje) 11-13 uur; openingstijden als boven.
- za. 18-6 òf za. 9-7 Rozenkursus I
- za. 25-6 òf za. 16-7 Rozenkursus II
- za. 25-6 Een optreden van het Totaal Theater v.d. Historische muziek- en dansgroep Capriol, over het leven van 'William and Mary'. Aanvang 20.00 uur.
- *-*- Voor de donateurs-middag krijgt men nog een persoonlijke uitnodiging.

*Voor Kasteel Amerongen
is alleen het beste goed genoeg.*

Installatiebedrijf

R. HARDEMAN

C.V.-GAS-WATER-SANITAIR-DAKWERKEN
ZONNECOLLECTOREN-WARMTEPOMPEN

Rondweg-West 240, 3905 LV Veenendaal, Telefoon 08385-13703

Aannemersbedrijf

M. Kleinveld en Zn. B.V.

3958 BE Amerongen
tel: 03434 - 51756
54208

Ook voor hout- en plaatmateriaal

De Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen is

opgericht in 1983 en heeft ten doel behulpzaam te zijn bij de exploitatie en restauratie van Kasteel Amerongen en de daarin aanwezige inventaris. Donateurs genieten, op vertoon van hun donateurskaart, gedurende de openingstijden vrije toegang tot het kasteel, het park en de tuinen, terwijl zij reductie ontvangen op alle evenementen, zoals concerten, lezingen en andere bijzondere gebeurtenissen.

Voor minimaal f 25,-- per jaar bent U al donateur. Het is ook mogelijk donateur voor het leven te worden (minimaal f 250,--). Als donateur ontvangt U driemaal per jaar het bulletin.

Het postbanknummer van de Stichting is 6163. Meer informatie tussen 10.00 en 15.00 uur op het kasteel, tel. 03434 - 54212.

* * *

Concerten:

op Kasteel Amerongen worden regelmatig huisconcerten gegeven. Raadpleeg de concert-agenda voor data, abonnement of het reserveren van losse kaarten.

